

**Heltai János Imre és Tarsoly Eszter (szerk.):
Translanguaging for Equal Opportunities.
Speaking Romani at School**

(Berlin–Boston: De Gruyter Mouton. 2023. 321 p.)

A *Translanguaging for Equal Opportunities. Speaking Romani at School* (2023) című angol nyelvű kiadvány átfogó és mélyreható vizsgálatot nyújt a transzlingválás jelenségéről és annak hatásairól a roma közösségek oktatási környezetében. A tanulmánykötet három nagyobb részre tagolódik, ezt az *Előszó* és a *Következtetés* foglalják keretbe. A kiadvány célja a transzlingválás mint a háttérbe szorított nyelvek oktatásba való bekapcsolása, ezáltal egy sokszínű, multikulturális repertoár aktiválása. A tanulmánykötet megjelenését az azonos elnevezésű Erasmus+ projekt finanszírozta. A könyv 39 szerző együttműködésben valósult meg, szerkesztését Heltai János Imre és Tarsoly Eszter irányította. A tanulmányköteten mellett a projekt keretében elkészült egy 35 kisfilmet tartalmazó videótár is (<http://www.kre.hu/romanitranslanguaging/index.php/video-repository/>).

A kötetnyitó tanulmányban (*Bevezetés. Együttműködő kutatói írás: Valóságok, szövegek sokfélesége és transznyelvűség*) a szerkesztők részletesen bemutatják a könyv szerkezetét, a kötetbe foglalt szövegek témáit, a szerzőket, a kötethez kapcsolódó projekt tevékenységeit és annak videótárát.

Az első fejezet tanulmányai a kutatási helyszínekre és az ott élő embereket jellemző társadalmi és nyelvi ideológiákra fókuszálnak. Az első szöveg (*Nem szabványosított beszédmódok és nyelvpolitikai rezsimek*) a Kárpát-medence nyelv- és oktatáspolitikáját tárgyalja, különös tekintettel Magyarországra és Szlovákiára, és ezeknek a roma népességre gyakorolt hatására. Kritikusan elemzi az egynyelvű ideológiákat, melyek bizonyos nyelveket előnyben részesítenek a nyelvi sokszínűséggel szemben, ugyanakkor alternatívák keresését szorgalmazza a romani anyanyelvűek oktatásban való részvételének javítása érdekében.

A második szöveg (*A romani és a transzlingválás*) a roma identitás és nyelvi gyakorlatok heterogén repertoárját hangsúlyozza. Rámutat arra, hogy a transzlingválás hogyan segíthet a tanulók nyelvi fejlődésében az oktatási környezetben, kiemelve a politikai és társadalmi dimenziókat. A romani anyanyelvűek oktatása során alkalmazott hagyományos megközelítésekkel ellentétben a transzlingváló pedagógia azt javasolja, hogy a romani nyelvet is vezessék be az iskolai környezetbe, segítve a diákok nyelvi készségeinek fejlesztését, ugyanakkor a tanulóközpontú pedagógia fontosságát hangsúlyozva.

A harmadik tanulmány (*A tiszavasvári súrlódás és együttműködés perspektívái*) a tiszavasvári és szímői (Zemné) területeken zajló interakciókat és kapcsolatokat vizsgálja. A tanárok, szülők és kutatók beszámolói alapján elemzik a nyelvi gyakorlatokat, valamint a romák és nem romák közötti interakciókat. A szöveg három fő perspektívát ötvöz: külső kutatókét, helyi egynyelvű magyar pedagógusokét és helyi kétnyelvű roma szülőkét. A különböző perspektívák

összehangolásával a szöveg átfogó képet nyújt a tiszavasvári és szímői társadalmi kapcsolatokról és a különféle kihívásokról (hagyományos értékek elhagyása, szegénység elleni küzdelem).

A második fejezet két szövege a módszertani megközelítést tárgyalja, bemutatva a munkamódszereket és az alkalmazott elméleti kereteket. Az első tanulmány (*Adatgyűjtés: Nyelvi néprajzi kutatás és a részvételi megközelítés*) a projekt három fő aspektusát részletezi. Az első részben a transzlingvizuális tanórai pillanatok bemutató 35 rövidfilm elkészítése kerül fókuszba, míg a második rész az online munka kihívásaival foglalkozik a Covid-19 járvány idején, a harmadik rész pedig a fordítás szerepét tárgyalja az adatok ábrázolásában, különböző dilemmák megvitatásával. A második tanulmány (*Adatfeldolgozás: A többféle nézőpont és hang megtartása az abdukció, az elemzés és a fordítás révén*) részletesen kifejti a videótár összeállításának, az online munkacsoport létrehozásának és a fordítási folyamat megszervezésének részleteit.

A kötet harmadik részének tanulmányai a projekt helyszínein folytatott transzlingváló oktatási gyakorlatok sajátos perspektíváit mutatják be. Az első szöveg (*Nyelvi repertoár: A megvetett „vegyes” nyelv mint tanulási forrás*) a tiszavasvári és szímői romák nyelvi helyzetét vizsgálja. A gyerekek egyszerre tanulják meg a romani és a magyar nyelvet, és a romani nyelvi ideológia befolyásolja mindennapi életüket. A transzlingvális megközelítés segíti a diákokat kreatívan használni mindkét nyelvet az iskolában. A szöveg hangsúlyozza a transzlingválás pedagógiai hatékonyságát, hisz a diákok természetesnek érzik a kétnyelvűséget, és ez a megközelítés formálja a nyelvi attitűdöket és ideológiákat az oktatási környezetben.

A következő tanulmány (*Transzformáció és transzlingválás: Fejlődő tanárdiák szerepek*) részletesen elemzi a transzlingválás pedagógiai megközelítését a tanulók és tanárok szerepeinek alakulása és a csoportdinamika szempontjából. Ugyanakkor a szöveg felhívja a figyelmet a pedagógiai kihívásokra, amelyekkel a tanároknak szembe kell nézniük a transzlingválás bevezetésekor. A szöveg konkrét példákat és tanári tapasztalatokat mutat be, amelyek segítik a transzlingválás hatásainak megértését, és kiemeli, hogy ez a megközelítés nem csupán a nyelvi kommunikációra, hanem az iskolai környezet szélesebb aspektusaira is kiterjed.

A harmadik tanulmány (*Mediáció a transzlingválás révén: Identitások és politikák nyelvi tárgyalása*) a transzlingválás alkalmazását és hatásait vizsgálja különböző oktatási környezetekben, különféle kulturális és nyelvi háttérrel rendelkező tanulókkal. Példákat említ a roma népmesék projektjéből, bemutatva, hogy a transzlingválás hogyan támogatja a tanulók részvételét és érzelmi kapcsolatát, valamint felveti az alkudozási/mediálási készség iskolai bevezetésének kérdését, hangsúlyozva ezzel a kulturális sokszínűség és egyenlőség előmozdítását az oktatási környezetben.

A negyedik tanulmány (*A tanárok beszéde a transzlingvis osztályteremben: Egynyelvű tanárok két- és többnyelvű osztálytermek*) a transzlingválás hatásait vizsgálja az egynyelvű magyar tanárok osztálytermi beszédére a romani-magyar kétnyelvű diákokkal. A transzlingválás integrálása fokozza a diákok részvételét és nyelvi fejlődését az órákon, ugyanakkor ennek köszönhetően a tanárok is módosítják gyakorlataikat: a diákokkal való interakcióikban alkalmazzák a romani nyelvet, elősegítve a kreativitást és a kritikai gondolkodást az osztályteremben. A pedagógusok arra mutatnak rá, hogy a transzlingválás nemcsak nyelvi szinten működik, hanem kultúrák közötti híd szerepét is betölti, továbbá átalakítja az osztály dinamikáját és az interperszonális kapcsolatokat.

A *Transzlingváló váltás és intézményi keretek: Hatás az osztálytermen túl* című tanulmány azt elemzi, hogy a transzlingválás hogyan befolyásolja az oktatási intézményeket, hogyan segíti a roma gyerekeket a nyelvi és kulturális identitásuk erősítésében, és hogyan járul hozzá az oktatási környezet átalakításához a többnyelvűség elfogadása és támogatása érdekében. A konkrét példák és esettanulmányok azt mutatják, hogy a transzlingválás pozitív hatással van a tanulók nyelvi fejlődésére, önbizalmára és az iskolai közösségi kapcsolatokra.

A következő írás (*Transzlingváló tér létrehozása az iskolai tájkép és a reflektív gyakorlatok segítségével*) azt követi nyomon, hogyan alakul ki egy biztonságos tér a reflektív gyakorlatok során, és hogy az iskolai tájkép miként tükrözi az oktatási intézmények rejtett tantervét. Hangsúlyozza, hogy a nyelvi sokféleség nem akadály, hanem lehetőség a tanulásra és az interkulturális megértésre. A szöveg részletezi, hogyan alakult át egy Tiszavasváriban működő iskolai környezet a transzlingválás bevezetésével, a tanárok és diákok transzlingváló megközelítése hogyan változtatja meg az iskolai légkört.

A *Közösségi alapú tudás a kulturálisan transzformatív pedagógiában* című tanulmány a projekt eredményeit mutatja be, amely a közösségi alapú tudást és kulturálisan átalakító pedagógiát vizsgálja az oktatási intézményekben. A szöveg a transzlingválás, kulturális relevancia, helyi tudás és közösségi részvétel kapcsolatát is vizsgálja, és arra fókuszál, hogyan lehet túllépni a deficitorientált oktatási modelleken. Végül a szöveg azt hangsúlyozza, hogy a kulturálisan érzékeny pedagógiáknak szorosan együtt kell működniük a közösségekkel, és az iskola falain túl is ki kell terjedniük a tanulók támogatása érdekében.

A hetedik cikk (*Transzlingválás és a nem standard írott nyelv: Heterográfiai írásbeliség az iskolában és azon kívül*) azt részletezi, hogy a projekt hogyan vezette be a helyi nem standardizált nyelvi gyakorlatokat a tanulás és az iskola világába. A tanulmány szerzői említik a romani nyelv szabványosítási kísérleteinek dilemmáit, a helyi romák írástudási gyakorlatait, és azt, hogy az iskolai romani írásbeliség hogyan fejlesztheti az írástudást. A szöveg hangsúlyozza, hogy a heterográfia bevezetése miként járul hozzá a diákok kulturális identitásának és nyelvi kompetenciáinak tiszteletben tartásához, ugyanakkor pozitív hatást gyakorol az attitűdre, és erősíti az identitást és a tanulási motivációt.

Az *Adaptív iskoláztatás, hatékony tanulásszervezés és transzlingválás* című tanulmány pedagógiai elemzést nyújt a transzlingválás és az inkluzív oktatás kapcsolatáról. A szöveg bemutatja, hogyan segítheti a több nyelv használata az oktatásban a tanulók közötti együttműködést és a csoportmunka hatékonyságát. Rámutat arra, hogy a transzlingválás nem csupán nyelvi, hanem tanulásszervezési és pedagógiai szempontból is fontos, és az iskolák számára lehetőséget teremt a tanulóközpontú oktatásra, egyéni tanulási utakat támogatva.

A *Stilizálás, hangnem és átjárások az osztályteremben* című szövegben arról olvashatunk, hogy az osztálytermi szerepjáték miként járul hozzá a diákok nyelvi fejlődéséhez és kulturális érzékenységéhez. A romani nyelven zajló alkudozás során a diákok nemcsak nyelvi készségeiket fejlesztik, hanem kulturális mintákat is bemutatnak, a szerepjáték révén pedig bevezetik az osztályterembe a transzlingválás tanítási gyakorlatot, ami erősíti a tanulók és tanárok közötti kapcsolatokat.

A kötet zárótanulmánya (*Következtetés: A részvételi néprajz és a transzlingváló oktatás mint a transzkulturálissá válás formái egynyelvű környezetben élő többnyelvű romák körében*) összefoglalja a kötetben bemutatott néprajzi kutatás és fordítási projekt eredményeit, melynek középpontjában a többnyelvű romák élete, a transzlingváló oktatás és a részvételi etnográfia áll. A projekt keretében a kétnyelvű roma gyerekek és szüleik, valamint általános iskolai tanáraik egy csoportja kutatók, egyetemi hallgatók és tanárjelöltek támogatásával közösen fejlesztettek ki egy transzlingváló megközelítést a kétnyelvű roma gyerekek oktatásában tapasztalható hiányérzetek leküzdésére. A könyv kiemeli a részvételi kutatás, a kollaboratív írás és a transzlingváló oktatás fontosságát, rámutatva ezek szerepére a transzkulturálissá válás támogatásában.

A bemutatott tanulmánykötet gyökeresen új szemlélet kínál a hagyományos egynyelvű oktatással szemben. Újdonsága, hogy olyan társadalmilag befogadó és kulturálisan átalakító pedagógiák mellett száll síkra, amelyek elismerik a tanulók többnyelvű repertoárját és tapasztalatait. A könyv a transzlingválás szerepét nemcsak az iskolai tevékenységek keretében hangsúlyozza, hanem a különböző nemzetiségű egyének békés együttélésének az elősegítése érdekében is.

TANKÓ ENIKŐ

Sapientia EMTE, Csíkszeredai Kar, Humántudományok Tanszék
tankoeniko@uni.sapientia.ro